

Yazar: Erdal Gezik

Ahret / Axrete / Axiret (Dersim Aleviliği)

Yayın Tarihi: **15 Nisan 2026**

Özet

Axrete (ahret), Dersim Aleviliği (Raa Haqi) inanç sisteminde ölüm sonrası varoluşun gerçekleştiği kutsal mekânı ifade etmektedir. A Dina'daki (öteki dünya) üç katmandan biri olan Axrete, aynı zamanda Haq Dina (Hak Dünya'sı) olarak adlandırılmaktadır. Ölenlerin Neq Dina'dan (fani dünya) ayrıldıktan sonra son etapta ulaştıkları yer Haq Dina'dır. Ölüm sonrası ruhun yargılandığı Oli Diwan da bu mekânda kurulmaktadır. Axrete, Raa Haqi kozmolojisinde yalnızca ölümden sonraki bir durak değil; ruhun dönüşümü, hesap verme süreci ve yeniden dünyaya dönüşünün belirlendiği ahlaki bir eşik olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Axrete ve Raa Haqi Kozmolojisinde Ölüm Anlayışı [1]

Raa Haqi inancında iki temel dünya bulunmaktadır: *Haq Dina (Axrete)* ve *Neq Dina* (fani dünya). *Neq Dina* geçicidir; *ro* (ruh) bu dünyaya sınav vermek üzere gelir. Raa Haqi öğretisinde iyi ya da kötü ruh anlayışı bulunmamaktadır; çünkü ruh *Haq*'tandır ve insanın yaratılışında kendisine verilen otuz tanrısal öğeden biridir. İyilik ya da kötülük, insanın *Neq Dina*'daki yaşamı ve aldığı kararlar üzerinden ortaya çıkmaktadır.

İnsanın ölümüne *merdene* denilmektedir. Bu kavram, yalnızca biyolojik bir sonu değil; beden ait olduğu yere, yani toprağa dönüşünü ve bedenin içindeki tanrısal özelliklerin tekrar *Haq*'a iadesini ifade etmektedir. Raa Haqi anlatılarına göre *Haq*, insanı topraktan yaratmış ve kendisinden otuz özellik vermiştir. Toprak, insan için alındığında itiraz etmiş; *Haq* ise "*To ra bi oncia yenê to*" (Senden oldular, yine sana dönecekler) diyerek toprağı razı etmiştir. Ölüm, bu ilksel anlaşmanın gerçekleşmesidir.

Ruh, Helm ve Oli Diwan

Raa Haqi inancında beden toprağa karıştıktan sonra, insana ait bir diğer tanrısal unsur olan *helm*, *Axrete*'de mahşere kadar beklemektedir. Ruhun *Neq Dina*'dan *Haq Dina*'ya geçişi ve yeniden dünyaya dönüşü, *Oli Diwan*'da yapılan sorgulama sonucunda belirlenmektedir. Bu sorgulamada *Hekır* ve *Nekır* adlı iki melek, ölen kişinin hayattayken yaptığı iyilik ve kötülüklerin dökümünü yapar. Bu değerlendirme sonucunda ruhun dünyaya hangi biçimde geri döneceğine karar verilir.

Ölüm Sonrası Evreler ve Ritüel Süreçler

Ruhun dünyadan ayrılıp *Axrete*'ye ulaşmasına kadar geçen süreç belirli evrelere ayrılmaktadır:

İlk üç gün:

Ölüm, son nefesin verilmesinden otuz gün önce başlar. İnsan otuz tanrısal öğeden yaratıldığı için her gün bir öğe bedeni terk eder; otuzuncu gün ruh bedeni terk eder ve *merdene* gerçekleşir. Son nefesi vermeye *ro ontene / jıyan da* (ruh çekimi) denir. İyi yaşam süren kişinin ölümü kolay ve kısa; kötü yaşam sürenin ölümü ise zor ve sancılıdır. Ruh ilk üç gün evi terk etmez, ev ile mezar arasında gidip gelir. Bu süre boyunca evde, ölen kişinin yattığı yerde mum yakılır.

Üçüncü gün:

Ruh evi terk eder ve mezara döner. Ölen kişinin eşyaları yıkanır ve dağıtılır. Ruh bedensiz olduğu için yiyip içemez; aç kalan ruhun huzur bulmadığına inanılır. Bu nedenle üçüncü günden kırkıncı güne kadar her akşam ölen kişi için yemek verilir. Bu hayra *samia merdi / xarina mırinan* (ölü yemeği) denir. Üçüncü ve yedinci günler arasında ruh, *Oli Diwan* için mezardan *Axrete*'ye geçer.

Yedinci ve yirmi birinci gün:

Bu günler arasında *Oli Diwan*'da mahkeme yapılır. Karar verildikten sonra ruh artık ölen kişiye ait değildir. Bu nedenle mezar ziyaret edilir ve ruhla vedalaşılır. Geride yalnızca *helm* kalır; o da mahşeri beklemek üzere *Axrete*'de kalır.

Kırkıncı gün:

Ruh, yeni *donunda* dünyaya geri döner. Aile mezarı ziyaret eder, yas sona erdirilir; erkekler tıraş olur, kadınlar kara bağlarını çıkarır.

Kırk sekizinci gün:

Aile yeniden mezarı ziyaret eder. Bu ziyaret, dünyaya geri dönen ruhu karşılama ve ona şans dileme anlamı taşımaktadır.

Dersim'de Ölülerle İlgili Bazı Ritüeller

Ölüler için yerine getirilen başlıca ritüeller şunlardır:

Güneşin son ışıkları kaybolmaya yakın (*tija merdu*) su içilmez; bu vakitte su içilirse ölenlerin *helm*'inin susadığına inanılır.

Her Perşembe akşamı *samia merdu* verilir.

Her sonbaharda *xêre merdu* (ölülerin hayrı) yapılır.

Her *Gaxan*, aralık ayının son Perşembe akşamı ölen kişinin adı anılarak yağlı hamur

ateşe atılır.

Her ilkbaharda (*Haute Mal*) mezarlar ziyaret edilir.

Sonuç

Axrete, Dersim Aleviliği (Raa Haqi) inanç sisteminde yalnızca ölüm sonrası gidilen bir mekân değil; ruhun dönüşümünün, ahlaki hesabın ve kozmik sürekliliğin kurulduğu merkezi bir düzlemdir. Ölüm (*merdene*), bedensel bir son olmanın ötesinde, insanın tanrısal özüne dönüşünü ve *Haq* ile yapılan ilksel anlaşmanın tamamlanmasını ifade etmektedir. Ruh, *Oli Diwan*'da sorgulanmakta; bu süreç, dünyaya dönüş biçimini ve *helm*'in *Axrete*'deki bekleyişini belirlemektedir. Bu yönüyle *Axrete*, Raa Haqi kozmolojisinde yaşam, ölüm ve yeniden doğuş arasındaki sürekliliği mümkün kılan kurucu bir inanç alanı olarak değerlendirilmektedir.

Sonnotlar

[1] Editoryal Not: Bu madde, Erdal Gezik ve Hüseyin Çakmak'ın Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü (Ankara: Kalan Yayınları, 2010) adlı çalışmasında yer alan ilgili madde temel alınarak hazırlanmış; söz konusu yayının yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Gezik, Erdal, and Hüseyin Çakmak. 2010. Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü. Ankara: Kalan Yayınları.

Hüseyin Çakmak. 2007. "Raa Haq İnançında 'Ölüm' ile İlgili Gelenek ve Ritüeller", Munzur sayı 27/28, s. 59-71.